

Seks ticaretine karşı Türkiye Örneği:

Göç ve fuhuş politikaları kısılacında göçmen kadınlar

Özet

Türkiye 90'lardan itibaren sadece sığınmacı ve kağıtsız göçmenlerin değil 'döngüsel göç' olarak adlandırılan göçün de hedef ülkelerinden biri haline geldi. Eski Sovyetlerden kısa dönemli gelen ve çoğunluğu kadınların oluşturduğu ticaret ve işgücü amaçlı göçü tarif eden bu göç tipi seks ticareti ile yakından ilişkilendiriliyor. Türkiye 2000'li yıllarında başından itibaren potansiyel seks ticareti mağdurlarına kötü davranmakla, basitçe sınırın öte tarafına atmakla eleştirildi. Artan endişeler, uluslararası baskı sonucu Türkiye 2002 yılında Birleşmiş Milletler'in insan ticaretine karşı sözleşmesini imzaladı ve 2004'ten itibaren insan ticareti mağdurlarını desteklemek üzere ulusal bir tanımlama ve koruma sistemi kurdu. Ancak resmi istatistiklerde gittikçe önemsizleşen seks ticareti ile ilgili Türkiye'ye yönelik eleştiriler bitmedi. Bu sunumda Türkiye'nin seks ticaretine karşı ulusal politika ve uygulamaları, seks ticareti, fuhuş ve göç rejimleri arasındaki etkileşimlere bakılarak ele alınacak.

İnsan ticareti nedir?

Cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti dünyanın pek çok yerinde ortaya çıkarken 1980'lerden itibaren yeniden ulusların gündemine geldi. Başlangıçta Latin Amerika ve Güneydoğu Asyalı kadınların cinsel sömürü amaçlı ticareti gündeme gelse de, seks ticareti Doğu Avrupa ve eski Sovyetler'den kadınların ticareti ile daha da politikleşti ve bugün seks ticareti hemen hemen dünyanın her ülkesini kapsıyor (Dewey, 2008; Dauvergne, 2008; Jeffreys, 2009; Kelly ve Regan, 2000).

Seks ticaretinin artan düzeyde uluslararası alanda önemli bir gündem maddesi haline gelmesi, Birleşmiş Milletler'in 2002 yılında 'Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'ü benimsemesine yol açtı. Protokol'den önce seks ticaretine yönelik tartışmalar 'liberalizm' söyleminin de etkisiyle 'rıza' konusuna odaklanıyordu. Fuhşun yasallaştırılması taraftarları (düzenlemeci) seks ticaretinin ancak kadınlar fuhşa zorlandığında ortaya çıktığını iddia ederken; fuhşu ortadan kaldırma taraftarları ise 'zorla' fuhşu kabul etmenin aynı zamanda 'gönüllü' fuhşun varlığını kabul etmek demek olduğunu ancak fuhuşta rızaya yer olmadığını çünkü yoksulluktan kaçan

kadınların başvurdukları son çare olduğunu savunuyordu (Outshoorn, 2005:152; Gallagher, 2001).

Bu 'rıza' tartışmaları ışığında kabul edilen Protokol, 'rıza'yı insan ticaretinin olduğu durumlarda geçersiz kılıp fuhuş ile insan ticareti arasındaki bağı kabul ederken, 1949 sözleşmesinin aksine ülkelerin fuhuş politikalarına dair herhangi bir yorumda bulunmadı. Dolayısıyla Protokol'ün insan ticareti tanımı ve alınacak tedbirler ülkelerin kendi iç politikaları doğrultusunda yorumlarına bırakılmış oldu. İnsan ticaretine uluslararası bir tanım getirmeyi amaçlayan Birleşmiş Milletler Protokolü insan ticareti tanımı şöyle:

(a) "İnsan ticareti", kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, aşgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

İnsan ticaretini engellemek ve onunla mücadele etmek amacıyla imzalanan BM sözleşmesi mağdurları korumayı ve desteklemeyi tavsiye ediyor; aynı zamanda bunları sağlamak için devletler arasında işbirliğini teşvik ediyor (UN, 2000:2). Sözleşmeye göre insan ticareti mağdurları izinsiz sınır aşımı ya da fuhuş yapmak gibi herhangi bir suçtan dolayı cezalandırılmaz. İlaveten Protokol, insan ticareti mağdurlarının sınırdışı edilmekten muaf olmaları gerektiği ve insan tacirlerine karşı şahitlik ya da insani sebeplerle mağdurlara geçici veya sürekli ikamet izni verilmesi gerektiğini yazar. Korumaya dair tavsiye edilen önlemler arasında ise mağdurların maddi, sağlıkla ilgili ya da psikolojik acil ihtiyaçlarının karşılanması yer alıyor. Nihayetinde mağdurların tespit edildikleri ülkelerde kalmaları için 'geçerli bir sebep' yoksa tercihen 'gönüllü' olarak ülkelerine gönderilmeleri tavsiye ediliyor (United Nations, 2000:45).

Bu sunumda 1990'lardan itibaren potansiyel seks ticareti mağduru kadınlara kötü davranmakla ve onları 'kaçak fahişeler' olarak sınırın öte yakasına 'boşaltmakla' eleştirilen (The United States Department of State, 2004:183) Türkiye'de günümüzde insan ticareti ile mücadele uygulamaları incelenecek. Yaklaşık 10 yıl önce BM Protokol'ünü imzalayan

Türkiye'nin insan ticaretine yönelik politika ve uygulamaları, Kent Üniversitesi, Sosyal Politika, Sosyoloji ve Sosyal Araştırmalar Bölümü'ne verilen "Seks Ticaretine Karşı Politika ve Uygulama: Türkiye Örneği" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak bu yazıda ele alınacak. Burada sunulan ampirik araştırmanın bulguları, Mart 2010 ve Haziran 2011 tarihleri arasında Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesinde politika ve uygulama alanında çalışan; Dışişleri Bakanlığı'ndan bürokratlar, Uluslararası Göç Örgütü'nde çalışan uzmanlar, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde ve İstanbul Yabancılar Şube'de çalışan polisler, insan ticareti ile mücadele alanında sığınak hizmeti veren sivil toplum örgütlerinin çalışanları, avukatlar ile bir doktor ve psikologdan oluşan 23 kişi ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayanıyor. Bu sunumda, Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesinin hem fuhuş hem de göç rejimlerinden olumsuz etkilendiği ve istatistiklerin de yardımıyla tanım ve uygulamaların etkisiz kaldığı ileri sürülecek.

Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesini incelemek için öncelikle Türkiye'de insan ticaretinin tanımı ile fuhşa zorlama yasası arasındaki fark kısaca özetlenecek.

Türkiye'de insan ticareti ve fuhuş yasaları

Türkiye 90'ların ortalarından itibaren, özellikle de Sovyetler'in dağılmasının ardından, seks ticaretinin hedef ve transit ülkelerinden birisi olarak biliniyor (Erder ve Kaşka, 2011). 2002 yılında insan ticaretini bir suç olarak tanımlayan Türkiye 2004'ten itibaren bu alanda bir 'mağdur' tanımlama ve koruma mekanizması kurdu ve mağdurlara hizmet verecek iki sığınak açıldı. Burada belirtmek gerekir ki, BM'nin Palermo Protokolü'nden esinlenen insan ticareti tanımının ilk hali 2004 yılında kabul edildiğinde, en sık rastlanan insan ticareti şekli olarak cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine (seks ticareti) referans vermiyordu. Bu referansın eksikliği ve belirsizlik ise fuhşa zorlama olarak bilinen ve fuhşa aracılığı cezalandırmayı hedefleyen başka bir yasanın (Madde 227) cinsel sömürü amaçlı insan ticareti için kullanılmasına yol açtı. Yenidünya v.d. (2009), 80. Madde'ye referans verilmesi gereken insan ticareti vakalarında nasıl fuhşa zorlama yasasının (227. Madde) kullanıldığını ve seks tacirlerinin 2006 yılına kadar insan ticareti iddiasıyla açılan davalarda hiçbir ceza almadan kurtulduklarını gösteriyor Nitekim 227. Madde'nin sadece fuhşa zorlamayı değil, "Fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişi" tanımıyla sınırlara da referans vermesi uluslararası seks ticaretinin özelliklerini de kısmen kapsıyordu. 227'inci maddeye referans verilen bu vakalarda tacirler şiddet uygulamaktan dolayı çok düşük cezalarla kurtulurken fuhşa zorlanan göçmen kadınlar ya vizeleri olmaması ya da hastalık sebebiyle sınırışı edilmekten kurtulamadılar (bkz. The United States Department of

State, 2004:183). Nitekim kanun uygulayıcılar arasında yaşanan bu tanım karmaşası ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nin insan ticareti raporları gibi uluslararası alandan gelen eleştiriler üzerine Türkiye hem insan ticareti hem de fuhşa zorlama yasalarını 2006'da yeniden düzenledi. Son haliyle 80. Madde'ye fuhuş eklenirken, 227. Madde'de sınır dışına olan referans kaldırıldı. Her iki madde aşağıdaki gibi değiştirildi.

İnsan ticareti / Madde 80

Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, *fuhuş yaptırmak* [sonradan vurgu] veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir. (countertrafficking.org)

Fuhuş / Madde 227;

2. Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçiminin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.

3. Fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre cezaya hükmolunur. (2006'da kaldırılan madde) (countertrafficking.org)

Böylelikle mevcut düzenlemede iki madde arasındaki fark 80. Madde'de insan ticaretinin sınır aşan bir suç olarak tanımlanması olarak belirginleşti. Nitekim yapılan görüşmeler, tanımla ilgili bu düzenlemenin aslında sadece yurt dışından gelen göçmen kadınların seks ticareti mağduru olabileceğini öngördüğünü, yurt içinde mağdur edilen (hem göçmen hem de

TC vatandaşı) kadınlarla ilgili ise sınır aşımı olmadığı kabulü ile sadece fuhşa zorlama yasasına referans verildiğini gösteriyor. Yani çerçevesi belirli yazılı kriterler olmasa da insan ticareti mağduru olma kriterinden birisi yurtdışından gelmeden önce iş vaadi gibi sebeplerle tacirlerle iletişim/ilişki kurmak olarak belirginleşiyor.

Yapılan görüşmeler, 'mağdur' tanımında ikinci önemli kriterin ise özellikle fuhuş yasasından kaynaklı olarak fuhşa 'rıza' göstermemek, bunun bir göstergesi olarak da tacirden herhangi bir para almamak olduğunu ortaya koyuyor. Halbuki BM'nin tanımı insan ticareti durumunda mağdurların tacirlerden para almasını önemsiz kılarken Türkiye'nin tanımında bu referans ('para almak') olmadığı için para alışverişi önemli bir 'mağdur' tanımlama kriteri olarak öne çıkıyor. Yani tacirden ya da pezevenkten para alan kadınların rızaları olduğu varsayılarak 'gönüllü fuhuş' yaptıkları, dolayısıyla seks ticareti mağduru olamayacakları öngörülüyor.

Özetle, göçmen kadınların yurtdışında iken tacirlerle iletişim kurarak 'yurtdışından getirilmeleri' ve tacirden para almamaları insan ticareti mağdurlarını tanımlamak için somut iki kriter olarak belirginleşiyor. Bu oldukça dar kriterlerde, sadece Türkiye'nin kadın vatandaşlarına değil kendi olanaklarıyla Türkiye'ye iş bulmak için gelen ama daha sonra aldatılan ve fuhşa zorlanan göçmen kadınlara da yer yok. Bu daraltılmış tanım ve kriterler Türkiye'nin fuhuş ve göç rejimlerinin yansıması olarak değerlendirilebilir. Ancak bu iki kriterin uygulamada nasıl işlemediğini görebilmek ve süreçleri daha iyi anlayabilmek için öncelikle Türkiye'nin mevcut göç ve fuhuş rejimlerine kısaca göz atmak gerekiyor.

Türkiye'de 'döngüsel' göç ve kadın göçmenler

Uzun yıllar göç veren bir ülke olarak bilinen Türkiye, 1990'lardan itibaren kağıtsız göçmenler için hedef ve transit ülkelerden birisi haline geldi. Batı Avrupa'ya sıkı sınır kontrollerinden kaynaklanan pahalı ve riskli seyahatlere karşı, gevşek vize politikası ile daha yakın ve ucuz olan Türkiye göç pek çok turist ve göçmenin gözünde daha çekici bir alternatif haline geldi (Erder ve Kaşka, 2003; Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012). Avrupa'ya ulaşmak hayaliyle Türkiye'ye gelen kağıtsız ve transit göçmenlerin yanı sıra eski Sovyet ülkelerinden çok sayıda insan bavul ticareti yapmak ya da çiftliklerde, inşaat ya da hizmet sektörlerinde çalışmak için Türkiye'ye gelmeye başladı (Erder ve Kaşka, 2003; IOM, 2008). Göç akımının kısa vadeli ve tekrar eden yapısına referansla 'döngüsel' olarak adlandırılan bu göç tipinde Morokvasic genelde kadınların ufak çaplı tüccar, bakıcı, temizlikçi ya da fahişeler olarak çoğunluğu oluşturduklarına dikkat çekiyor (2004). Döngüsel göçün en eski göç biçimlerinden birisi olduğuna işaret eden Erder de, göçmenlerin eğlence, turizm, ticaret, kültür ve istihdam gibi

farklı sebeplerle geçici olarak sınırları aşarken bu göç akımlarının 'melez' bir karakteri olduğunu vurguluyor (2011:194-5). Türkiye'de seks ticaretinin de yakından ilişkilendirildiği bu göç tipi bazı özellikleri ile sığınmacı, mülteci ya da diğer 'kağıtsız' göç akımlarından ayrılıyor. Nitekim Türkiye'de de bu göçün en önemli özelliği olarak, ticaret yapan ya da farklı işlerde çalışanlar olarak hemen her sektörde (inşaat sektörü hariç) kadınların çoğunluğu oluşturması gösteriliyor (Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012; Yüksek, 2003; Erder ve Kaşka, 2003:13).

Bavul ticaretindeki gelişme diğer döngüsel göç tiplerinin gelişimine de yardım etti. Ancak Türkiye'nin göçmenler için kısıtlayıcı istihdam yasaları ve dolayısıyla sınırlı iş imkanları çoğu göçmen kadını kayıtdışı işlere yönlendirdi. Örneğin Çalışma Bakanlığı'na bağlı olan çalışma izinlerinin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi öngörülürken 'yabancılar' sadece kendilerine izin verilen sektörlerde ve yerli işgücünün olmadığı durumlarda çalışabiliyorlar (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2010; Toksöz v.d. 2013). Yani istihdam önceliği Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına verilirken göçmenlerin turizm, eğitim ve ev içi hizmetler gibi belirli sektörler dışında çalışma izni almaları güçleşiyor. Ancak yine de göçmen işçilerin büyük kısmı yerli işgücünün de yapabileceği vasıfsız işlerde yoğunlaşıyor (Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012:87). Göçmenlerin ya Türkiye'ye gelmeden çalışma izni için başvurmaları ya da Türkiye'de 6 aylık oturma izni aldıktan sonra işverenleri tarafından çalışma iznine başvurulması gerekiyor. Tüm bu zorluklar birleşince göçmenlere kayıtdışı işlerde çalışmaktan başka seçenek kalmıyor. Türkiye'deki göçmenlerin büyük kısmı izinsiz ve dolayısıyla kayıtdışı çalışmak zorunda kalıyor. Uzun saatler, düşük ücret, yetersiz izin, dışarıdan izole olan çalışma ortamı, sınırlı hareketlilik gibi ağır çalışma koşulları Türkiye'de özellikle kadın göçmenlerin çalıştıkları işlerin ortak özellikleri arasında sayılabilir (bkz. Keough, 2008; Kaşka, 2009). Ancak bu kayıtdışı çalışma koşulları aynı zamanda göçmenleri de işverenlerin gözünde çekici kılan özellikler barındırıyor. Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş (2012) göçmenlerin 'yasadışı' konumlarından dolayı sömürüye karşı savunmasızlığının ve yerli işgücüne göre daha kolay kötü çalışma koşullarına boyun eğmelerinin işverenler için çekici faktörler olduğuna işaret ediyor. Yapılan görüşmeler, Türkiye'ye bir ya da üç aylık turist vizesi ile giren göçmen kadınların bir ailenin yanında ya da işletmede çalışmaya başladıklarında turist vizelerini de kaybettiklerini ve ülkeden çıkış yaptıklarında ceza ödemeyi göze alarak mümkün olduğunca vizesiz çalışmaya devam ettiklerini gösteriyor. Bu süreçte polis ve sınırdışı edilme korkusu yaşayan kadınlar genellikle çalıştıkları yerlerden dışarı çıkmazken, 'yasadışı' durumları onları işveren karşısında çok daha savunmasız ve sömürüye açık hale getiriyor. Nitekim pasaporta el koyma, hareketin

sınırlandırılması ya da eve kapama, baskı ve cinsel taciz gibi uygulama ve risklerin Türkiye'de oldukça yaygın olduğu biliniyor.

Göçmen kadınlar Türkiye'deki göç rejimi içindeki 'yasadışı' konumlarından ötürü 'kırılgan' bir konuma sahipler. Göçmen ve turistlerin giriş ve kalışlarını kısıtlayan göç yasaları göçmenleri kayıtdışı sektörde çalışmaya iterken onları da savunmasız bir konumda bırakıyor. Ege (2002), Kalfa (2008) ve Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş (2012) göçmen kadınların sadece çalışma koşullarından dolayı işyerinde ciddi insan hakları ihlallerine maruz kalmadıklarını aynı zamanda cinsiyetçi şiddet ve seks ticareti risklerine de açık olduklarına işaret ediyorlar. Önceki araştırmalar göçmen kadınlara yönelik 'fahişe Nataşa' algısının ve dolayısıyla Türkiye'deki fuhuş rejiminin göçmen kadınların fuhuşa itilmesinde önemli bir faktör olduğuna işaret ediyor. O yüzden Türkiye'deki göç rejimi ve göçmen kadınların konumu ile ilgili bu kısa çerçeve bilgiden sonra Türkiye'de fuhuş rejiminin insan ticaretindeki rolüne bakmak faydalı olacaktır.

Türkiye'nin fuhuş rejimi ve rıza

Türkiye'de yasal fuhuş genelevlerde gerçekleşiyor. *Genel kadın* terimi fuhuş yapan kadınlar için kullanılıyor ve "Başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlar" olarak tanımlanıyor (Adalet Bakanlığı, 1961). Genelevde çalışan bir kadının polise kayıt yaptırması ve kendi kimlik kartını polise vererek karşılığında üzerinde mesleğinin 'genel kadın' yazdığı bir kimlik kartı alması gerekiyor. Vesikalı bir kadının genelevlere bağlı çalışması, haftada iki defa zorunlu muayene olması ve muayenelerin vesikaları üzerine basılması gerekiyor.

Mevcut düzenleme ile fuhuş devlet lisanslı genelevlerle ve belirli yerlerle sınırlandırılırken izinsiz fuhuş ve sokak fuhuşuna 'sıfır tolerans' politikası güdüyor. İzinsiz fuhuş için herhangi bir hapis ya da para cezası öngörülüyor ancak yüz kızartıcı suç olarak tanımlanıyor (bkz. Adalet Bakanlığı, 1961). Fuhuş yapmakla itham edilen ya da baskınlarda yakalanan kadınlar gözaltına alınıyor ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için zorla muayene ve gerekirse tedavi ediliyorlar. Öte yandan erkekler için herhangi bir zorunlu muayene ya da yaptırım bulunmuyor. Bu tek taraflı ve devletin fuhuş yapan kadınlara cinsiyetçi bakış açısını yansıtan bu uygulama çok rahatlıkla bir insan hakları ihlali olarak tanımlanabilir. Burada belirtmek gerekir ki fuhuşla mücadele yasası, izinsiz fuhuş yaptığı iddiasıyla bir kereden fazla gözaltına alınan bir kadının 'vesika' olarak genelevde çalışmaya zorlanmasını öngörüyor. Bu da, Türkiye'de bir yandan seks ticareti ile mücadele edilirken, diğer taraftan kendi

'rızasıyla' fuhuş yapmaya devam eden kadın vatandaşların vesika almaya zorlanabileceği, geneleve kapatılabileceği, hareket serbestliğinin engelleyebileceği anlamına geliyor.

Türkiye'de fuhuş ve rıza tartışmaları açısından Ankara genelevinde yapılan bir araştırma genelevde çalışan kadınların ilk cinsel ilişkiye girdiklerinde yaş ortalamasının 16.3 olduğunu; kadınların yüzde 35'inin 15 yaşından önce yani çocuk yaşta ilk cinsel deneyimini (tecavüzü) yaşarken yüzde 60'ının ise ilk ilişkilerini zorla yaşadığını gösteriyor (Balseven-Odabaşı v.d. 2012:154). Balseven-Odabaşı v.d. şu sonuca varıyor: "Zorla ya da gönüllü bir şekilde evlilik öncesi cinsel ilişkiye girmiş olan kadınlara karşı ayrımcılık ve sosyal damgalama "bu kadınlarda umutsuzluğa yol açıyor ve onlarda seks işinden başka bir seçenekleri olmadığını hissettiriyor" ve onları fuhşa itiyor" . Çokar ve Yılmaz-Kayar'ın araştırması da bu iddiayı destekliyor ve fuhşun kadınlar için başvuracakları son çare olduğunu ileri sürüyor: "zorluklara karşı yapabilecekleri her şeyi yapıyorlar ancak içinde buldukları koşullar tercihlerini sınırlandırıyor" (2011:36). Öte yandan yapılan araştırmalar (Balseven-Odabaşı v.d. 2012; Erginsoy, 2000; Kalfa, 2008; Açıkalın, 2013), seks satan kadınların ayrımcılıktan kaçamadıklarını ve var olmayan 'rızalarının' da çok önemli olmadığını bize gösteriyor. Bu araştırmalar uluslararası alanda feministler için süregiden bir tartışma olan 'rıza' konusunun Türkiye fuhuş rejimi içinde pek de geçerli olmadığına işaret ediyor.

Göçmen kadınların fuhuşu ve 'rıza'

Rıza konusunda göçmen kadınlara yönelik çok daha keskin önyargıların var olduğunu söylemek mümkün. Nitekim 'Nataşa' ismi zamanla eski Sovyetler'den gelen kadınları, para ile seks sattıkları ve bundan zevk aldıkları varsayımı ile damgalamak için kullanılan bir isim haline geldi.

Toplumda erkek cinselliğine gösterilen tolerans, lisanslı fuhuş ve seks hizmetleri üzerindeki sıkı devlet denetimi (Ayata v.d., 2009), aynı zamanda 'düzensiz' fuhuş üzerindeki denetim eksikliği (Çokar ve Yılmaz-Kayar, 2011) ve polisin rüşvet üzerinden fuhşa göz yumması (Gülçür ve İlkaracan, 2002:419) ya da basitçe duyarsızlığı 'lisanssız' fuhuş sektörünün büyümesinde ve göçmen kadınların gittikçe artan oranda fuhşa dahil olmasında önemli faktörler olarak gösterilebilir. Bilindiği gibi özellikle Sovyetler'in dağılması fuhuş sektöründe göçmen kadınlara olan talebi artırırken Türkiye'deki ticari seks sektörünün de hızla çeşitlenmesine sebep oldu (Toksöz ve Ünlütürk-Ulutaş, 2012; Çokar ve Yılmaz-Kayar, 2011; Akın, 2006). Öte yandan Çokar ve Yılmaz-Kayar'ın (2011) araştırması, göçmen kadınların seks satın alan erkekler tarafından tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden

birinin kadınların pezevenklerinin (ya da tacirlerinin) sıkı kontrolü altında istenilenleri yapmaya zorlanmaları olduğunu gösteriyor. Sıklıkla göçmen kadınların fuhşa itildiği (işveren, evsahibi vs) ve zorlandığı hikayelerinin dışında bir şekilde seks satmaya başlayan göçmen kadınlar da genelde polis gözaltılarına ve/veya müşteri istismarına karşı sözde bir koruma sağlamak için aracılarda çalışmak zorunda bırakılıyor. Bu durum çoğu göçmen kadının 'yasadışı' konumundan dolayı bu aracılarda ya da pezevenklerin elinde istismar edilmesine yol açabiliyor. Bunlara ilaveten 'yasadışı' yollardan seks satın alan erkeklere herhangi bir cezanın olmaması ve en önemlisi göçmen kadınlara karşı önyargı onları hem müşterilerinin şiddetine hem de devlet destekli polis baskısına ve şiddetine maruz bırakıyor. 'Yabancı' bir kadın 'yasadışı' fuhuş yaptığı ya da bulaşıcı hastalık taşıdığı suçlaması ile polis tarafından kolayca sınırışı edilebiliyor çünkü yasalar polisi tek yetki sahibi yaparken kadınların başvurabileceği herhangi bir şikayet mekanizması da pratikte bulunmuyor. Bunun tek alternatifi seks ticareti mağduru olmak. Nitekim fuhuş yapması hem vatandaşlık hem de Pasaport Kanunu ile yasaklanan göçmen kadınlar (bkz. Pasaport Yasası, No.5682), fuhuş iddiasıyla gözaltına alınırlarsa sınırışı edilme tehlikesi ile karşı karşıya kalıyorlar. Pasaport yasası, 'fahişelerin ve kadınların fuhuş yapmasına aracı olan kişilerin ve beyaz kadın ticareti ve her tür insan kaçakçılığı yapan kişilerin" sadece Türkiye'ye girmesini değil sınırışı edilmesini de öngörüyor. Yasaların verdiği yetki bu alanda polisi tek hakim kılıyor. Dil yetersizliği ve bilgi eksikliği de çoğu göçmen kadını kolluk güçleri karşısında daha savunmaz hale getiriyor. Dolayısıyla herhangi bir haksızlığa ya da şiddete uğradıklarında 'fahişe' etiketi ve 'yabancı' kimlikleri göçmen kadınların yardım istemesini ya da almasını engelleyebiliyor.

Özetle, göçmen kadınlar Türkiye'nin göç ve fuhuş rejimleri içerisinde oldukça kırılgan ve cinsiyetçi şiddete açık bir konumda bulunuyorlar. Fuhuş yasası ve denetim mekanizmaları sadece kadınları kriminalize etmekle kalmıyor, özellikle de göçmen kadınları 'gönüllü fahişe' olarak resmederek onları sözde-rızaları üzerinden her türlü şiddete ve sömürüye karşı daha da savunmaz hale getiriyor. Bu koşullara rağmen, göçmen kadınlar genellikle izinsiz fuhuş yapma nedeniyle gözaltına alınırken bazen de seks ticareti mağduru olarak tanımlanabiliyor. Ancak tüm bu yargıların ve kadınların aleyhine işleyen fuhuş rejiminin, pratikte 'mağdur' tanımını nasıl olumsuz etkilediğini anlamak için seks ticareti mağdurlarını tanımlama sürecine yakından bakmak gerekiyor.

Mağdur tespiti: "Şikayetçi misin?"

Öncelikle belirtmek gerekir ki yapılan görüşmeler, seks ticareti mağduru kadınların genellikle polis ya da jandarma tarafından eğlence merkezlerine yapılan fuhuş baskınlarında

'yakalandıklarını' gösteriyor. Bu yakalanmayı, genellikle fuhuş şüphesi ile gözaltına alınan kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıklar için hastaneye götürülmesi takip ediyor. Görüşülen bir doktor bu uygulamanın halk sağlığını korumaya yönelik olsa da etik olarak yanlış olduğunu ve bazen kadınların eline sonuçlar verilerek "AIDS olmuşsun, öleceksin" bile dendiğini söylüyor. Nitekim eğer bulaşıcı bir hastalığı varsa bu göçmen kadınlar 'yasadışı' fuhuş ve/veya bulaşıcı hastalık taşımak sebebi ile vizeleri olsa dahi sınırdışı edilebiliyorlar. Herhangi bir bulaşıcı hastalık taşıyan kadın (ya da erkek) 'yabancıların' sınırdışı edilmesini öngören Pasaport Yasası (Yasa No.5682), toplum sağlığını 'yabancıların' sağlığı pahasına korumayı amaçlıyor (countertrafficking.org).

Bulaşıcı hastalığı olan kadınlar sınırdışı edilmek üzere "yabancılar şube"ye gönderiliyorlar. Gözaltındaki bir göçmen kadının hiçbir hastalığı çıkmadığını varsaysak bile vize ihlalden dolayı sınırdışı edilme riski hayli yüksek. Öte yandan birer 'suçlu' gibi gözaltına alınan ve zorla cinsel yolla bulaşan hastalıklar için muayene edilen kadınların 24 saat içinde konuşması ve 'ben mağdurum' ya da 'zorla tutuldum' demesi gerekiyor. Bu süre sınırı, gözaltına alınan bireylerin 24 saat içinde hangi sebeple gözaltına alındıklarının savcılığa bildirilmesi gereğinden kaynaklanıyor. Bu süreçte ise polis merkezlerinde genellikle tacirleri ya da pezevenkleri ile aynı yerde tutulan kadınların şikayetçi olmaları bekleniyor. Bu alanda eğitimler veren UGÖ çalışanları kadınların bu koşullarda konuşamayacağı konusunda hemfikirler. Görüşme yapılan UGO çalışanlarından biri bunu şöyle açıklıyor:

Belki de kadınların yüzde 10'dan azı yirmi dört saat içinde konuşur. ... Ben de konuşmazdım. Ne diyebilirim ki? Zaten korkmuşum, travma geçiriyorum. Polis tarafından yakalanmışsınız; doğru düzgün dil bilmiyorsunuz, hatta nerede uyuyacağınızı bile bilmiyorsunuz. Yani sadece geri dönmek istiyorsunuz, konuşmak istemiyorsunuz (UGÖ Çalışanı F).

Tüm bu süreçlerde kadının 'mağdur' olarak tanımlanabilmesi için şikayetçi olması bekleniyor. Bir Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) çalışanı durumu şöyle özetliyor:

Ciddi sorunlar var. Örneğin sağlık taraması geldi ve diyelim ki hastalığı var, o zaman otomatikman sınırdışı. Ya da vize ihlali var... otomatikman sınırdışı. Tüm bunlardan önce mağdur tespiti görüşmesi yapmak yerine ... 'şikayetçi misin?' diye soruyorlar. Sağlık taraması, vize problemleri gibi sebeplerle zaten eleniyorlar. Dolayısıyla bazılarını zaten bu süreçte kaybediyoruz (UGÖ Çalışanı E).

Bu süreçlere rağmen 'mağdur' olduğunu söyleyebilen ve tacirini şikayet eden bir kadın için zorluklar bunlarla da sınırlı değil; şikayetçi olan kadının bu sefer zorla tutulduğunu ve hatta zorla ülkeye getirildiğini ispat etmesi bekleniyor. Her ne kadar Türkiye'nin imza attığı BM Protokolü gönüllü-zorunlu ayrımı yapmasa da fuhşun genelevler üzerinden yasal bir meslek olarak tanımlandığı Türkiye'de bu ayrım ve ispat önem kazanıyor. Nitekim 'mağdur' tespit kriterlerinden birisine dönüşen tacirlerden 'para almamak' koşulu, eğer kadının tacirinden ya da pezevenginden para aldığı ispat edilirse 'rıza' görüntüsü altında kadının aleyhine işleyebiliyor. Herhangi bir şekilde para alan kadınların 'gönüllü fuhuş' yaptıkları kabul ediliyor ve 'mağdur' tanımına girmeleri neredeyse imkansız hale geliyor. Bu rızanın bir diğer görüntüsü ise hareket serbestliği şeklinde karşımıza çıkıyor. İnsan ticaretini uluslararası bir suç olarak yorumlandığı Türkiye'de insan ticareti mağdurlarının yurtdışından getirilmesi öngörülüyor. Bu yüzden ne yerli kadınlar ne de yurtiçinde insan ticaretine maruz kalanlar bu tanıma girmiyorlar.

İnsan ticareti davaları ile ilgili Yargıtay'ın emsal kararları incelendiğinde davaların hareket serbestliği ve rıza olması gibi sebeplerle beraat ya da hafif cezalarla sonuçlandığı görülebilir (bkz 8. Ceza Dairesi, 2007/1862 E.N, 2008/5276 K.N.). Örneğin son dönemde görülen bir davada, sanığın beraat kararının gerekçeleri arasında şikayetçinin daha önce Türkiye'ye olan ziyaretleri de gösteriliyor (Yargıtay 8. Ceza Dairesi 2010/1440 E., 2010/5953 K.). Karara göre kadın 'mağdur' değildir çünkü Türkiye'de yaşayan kız kardeşinin yanına gitmek yerine İstanbul'da pezevenginin (sanık) yanına gitmiş, onunla anlaşamayınca da bir otele yerleşmiştir (Ibid). Yani kadının beyanı hiçe sayılarak 'dolaşım serbestliği' üzerinden 'pezevenkle çalıştığı' kabul edilmiş ve fuhuş yapmak için kandırılmadığına hükmeden mahkemeye göre sanıklar beraat etmişlerdir. Diğer kararlarda da benzer şekilde 'dolaşım serbestliği' ya da yurtdışından zorla getirilmeme durumunun 'rıza' olarak görüldüğü ve kadınlar aleyhine davaların beraat ya da 'fuhşa zorlama'dan dolayı çok az ceza ile sonuçlandığı görülebilir (bkz 8. Ceza Dairesi, 2007/1862 E.N, 2008/5276 K.N.; Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 2009/6946 E., 2011/9214 K.; Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 2010/1440 E., 2010/5953 K.).

Dolayısıyla ilk aşamada kadınlar şikayetçi olsa bile insan ticareti olduğunu ispat etmek, özellikle değişen insan ticareti yöntemleri göz önüne alındığında, pek olası görünmüyor çünkü fiziksel şiddete çok fazla rastlanmadığını söyleyen görüşülen kişiler, genelde tehdit ya da baskı ile fuhşa zorlanan kadınlara az da olsa ödeme yapıldığını ve artık

mağdurları teşhis etmenin çok daha zorlaştığını ileri sürüyorlar. Görüşme yapılanlardan biri bu durumu şöyle özetliyor:

Tacirlerin yöntemleri değişiyor ve mağdurları tanımlamak çok daha zorlaştı. 2005 yılında mağdurlar çok kötü durumdaydılar, neredeyse yüzde 80'i şiddete maruz kalıyordu, pasaportları alınıyordu vs. Ancak şiddet artık insan ticareti için gerekli bir eylem değil; insanların umutsuzluğundan yararlanmak yeterli. Şimdi az bir para veriyorlar. Dövmüyorlar ya da pasaportlarını almıyorlar. Biz mağdurlardan bahsediyoruz ama onlar kendilerini mağdur olarak görmüyorlar. Hatta tacirler onlara iyi davranıyor ama bu durumu değiştirmiyor. Onları sömürüyorlar, genellikle bir borç ile bağlıyorlar (UGÖ Çalışanı H).

Görüşülen kişilerin çoğu Türkiye'deki yasaları çok iyi bilen tacirlerin büyük kısmının kadınlara ufak da olsa para ödeyerek ve onların gönüllü şekilde fuhuş yaptıklarını ileri sürerek insan ticareti suçundan kurtulduklarını söylüyorlar. Bir STK çalışanı (N) bu durumun tacirler tarafından kadınları oyalamak için sürekli kullanıldığını vurguluyor. Görüşme yaptığım kişiler, fuhuş yapmaları karşılığında para vaat eden ya da borçlandırma usulü ile fuhşa zorlayan tacirlerin sanki kadınlar ile aralarında bir sözleşme varmış gibi yaparak kadınları sömürmeye devam ettiğine işaret ediyorlar. Bu tek taraflı sözde-sözleşme bir yandan kadınların sessiz kalmasını sağlarken diğer yandan da şikayetçi olmaları durumunda bu ağır sömürü ve şiddeti 'rıza' adı altında gölgeleyerek onların lehine işleyebiliyor. Nitekim görüşme yapılan kişilerin de belirttiği gibi kadınların kendileri bile baskı-tehdit ve bu para alışverişinin karıştığı sözde-sözleşme tipi ilişkiler içinde, kendi durumlarının farkına varamıyorlar, ta ki onlara söz verilenler yapılmayana dek. Bu sözleşme tipi ilişkiler Türkiye'nin insan ticareti tanımını geçersiz kılarken 'mağdur' tanımını da engelliyor. Türkiye'de göçmen kadınların yerleştirildiği konumdan kaynaklı bu zorluklar bir araya geldiğinde; kağıt üzerinde yapılan insan ticareti tanımına, fuhuş ile arasında ciddi bir ayrımın yapılamadığı gerçek hayatta karşılık bulmak zorlaşıyor.

Nitekim insan ticaretine ait resmi veriler, her ne kadar yasa değişse de, Türkiye'de 'mağdur' olarak tanımlanan kadınların sayısında 2004 yılından itibaren ciddi bir düşüş yaşadığını gösteriyor. Polis ve jandarma tarafından tanımlanan yıllık 'mağdur' sayısının günümüzde 20'ye kadar düştüğü görülüyor (bkz. Tablo 1). Öte yandan fuhuş ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar dolayısıyla sınırdışı edilen göçmen kadınların sayısında ise ciddi bir azalma gözlenmiyor.

Tablo1. Türkiye'den eski Sovyet ülkelerine sınırdışı sayıları

Yıllar	'İnsan ticareti mağduru' olarak göçmen kadın sayısı	Fuhuş ya da hastalık sebebiyle sınırdışı edilen göçmen kadın sayısı
2000-2003	-	15.091
2004	239	2.444
2005	256	2.763
2006	246	2.855
2007	148	-
2008	120	-
2009	102	2.134
2010	58	1.600
2011	82	-
2012	39	-
2013	21	-
Toplam	1.311	-

Kaynak: Countertrafficking.org (2014), Demir (2008), İçişleri Bakanlığı özel verileri (2009 ve 2010), Dışişleri Bakanlığı (2007).

Yukarıdaki tablo 2000-2003 yılları arasında yaklaşık 15 bin kadının izinsiz fuhuş ya da bulaşıcı hastalıktan dolayı sınırdışı edildiğini gösterirken, son dönemde bu rakamlarda 'mağdur' sayısı kadar ciddi bir düşüş yaşanmadığını da gösteriyor. Yani rakamlar 2000 yılından itibaren yılda 2000'den fazla kadının 'yasadışı fuhuş' ve hastalık gerekçesiyle sınırdışı edilmeye devam ettiğini gösteriyor. Sınırdışı sayıları ve mağdur sayıları arasındaki bu büyük fark ise açıkça Türkiye'deki insan ticareti tanımı ve tespitinde ciddi sorunlar olduğunu gösteriyor.

Özetle, hem 'mağdur' kriterleri hem pratikte uygulanan tanımlama yöntemleri ama en önemlisi Türkiye'nin fuhuş rejimindeki damgalama ve göçmen kadınların yerleştirildikleri pozisyon, göçmen kadınların cinsel sömürü amaçlı 'insan ticareti mağduru' olarak tanımlanmasını engelliyor. T.C. vatandaşı kadınlar için ise böyle bir ihtimal zaten ne kağıt üstünde ne de uygulamada pek mümkün görünmüyor. Bir yandan yasalar birkaç defa fuhuş ithamıyla gözaltına alınan kadının vesika almaya ve genelevde çalışmaya zorlanabileceğini öngörürken, diğer yandan toplumdaki 'fahişe' algısı kadınların rızasının çok da önemli olmadığını gösteriyor. Bu çifte standarda yol açan yasalar ve fuhuşa dair algılar T.C. vatandaşı kadınların seks ticareti mağduru olarak tanımlanmasını en baştan engelliyor. Nitekim 2013 yılında sadece 20 göçmen kadının 'mağdur' olarak tanımlanması göç ve fuhuş rejimlerinin

insan ticaretine somut negatif etkisi olarak gösterilebilir (bkz. Tablo 1). Bir yandan göç yasalarının tacize ve sömürüye karşı savunmasız bıraktığı diğer yandan fuhuş rejiminin 'fahişe' rolü biçtiği göçmen kadınların seks ticareti mağduru olarak görülmeleri zorlaşıyor.

Sonuç yerine...

Tüm bu bilgiler ışığında göçmen kadınların ve genel olarak kağıtlı ya da kağıtsız tüm göçmenlerin, sigortalı/resmi istihdam şekilleri de dahil olmak üzere Türkiye'nin kısıtlayıcı göç ve çalışma yasalarından olumsuz etkilendiğini söylemek mümkün. Bu kısıtlayıcı yasalar göçmenler ve yerliler arasında eşit olmayan istihdam ve sosyal ilişkiler yaratırken göçmenleri sömürüye ve cinsel şiddete karşı savunmasızlaştıran bir zemin hazırlıyor. Bu zeminde 'kaçak' ve 'yasadışı' olarak konumlandırılan göçmenler sınırdışı edilme korkusundan dolayı en temel haklarını bile savunamazken en ağır koşullara ve kimi zaman fuhşa dahi 'rıza' göstermek zorunda bırakılıyorlar. Yani fuhuş ve göç rejimleri göçmenlerin maruz kaldığı bu ağır sömürü ve çalışma koşullarını normalleştiriyor. Türkiye'nin göç rejiminin yarattığı devlet-destekli eşitsiz ilişkilere ilaveten, göçmen kadınlar bir de cinsiyetçi şiddete hedef oldukları ve damgalandıkları fuhuş rejiminden olumsuz etkileniyorlar. Nitekim araştırmalar nerede çalışırlarsa çalışsınlar göçmen kadınların işyerinde cinsel tacize ve hatta tecavüze uğrama riskinin olduğunu gösterirken bu tacizin onları fuhşa yönlendirebildiğine ve hatta 'seks ticareti mağduru' yapabildiğine de vurgu yapıyor. Göçmen kadınlar baskı ve şiddete uğrasalar dahi yasalar ve toplumun gözündeki 'kaçak' işçi ve 'gönüllü fahişe' konumları sınırdışı edilme korkusuyla birleşerek yardım almalarını engelliyor, onları 'sessizleştiriyor'. Bu ortamda insan tacirlerinin baskı, tehdit ya da borçlandırarak çalıştırdıkları göçmen kadınları seks ticareti mağduru olarak tanımlamak da güçleşiyor. Nitekim asıl amacı 'yasadışı' fuhuşu engellemek ve izinsiz seks satanları yakalamak olan polisin bir de insan ticareti mağdurunu tespit etmesini beklemek oldukça naif bir düşünce olarak kalıyor. Tanımla ilgili eksikliklerin ve zorlukların ötesinde uygulamada böyle bir misyon polise ağır geliyor. Öte yandan Türkiye'de baskı, denetim ve şiddetin yoğun olduğu fuhuş rejiminde böyle bir ayırım, yani 'gönüllü' ve 'zorunlu' ayırımı da pek anlamlı olmuyor. Nitekim insan ticareti ve fuhuşa zorlama yasası arasında 'sınır aşımı' dışında kağıt üzerinde de ciddi bir fark bulunmuyor.

Özetle Türkiye'nin göç ve fuhuş rejimlerinin normalleştirdiği 'rıza' ve sözde-sözleşme tipi ilişkiler göçmen kadınların uğradıkları sömürü ve eziyeti gölgelemeye yarıyor.

Dolayısıyla her ne kadar resmi rakamlar seks ticareti mağduru kadınların son yıllarda düştüğünü gösterse de bu verilerin gerçeği yansıtmadığı; seks ticaretini engellemeye yönelik çabaların göç ve fuhuş rejimlerinden olumsuz etkilenerek oldukça yüzeysel ve etkisiz

kaldığını ileri sürmek mümkün. Bu bilgiler ışığında, başta göçmenlerin giriş, kalış ve çalışma izinlerinin kolaylaştırılması gerekiyor, bu sayede pek çok istismarın önüne geçebilir. Ayrıca kadınlar için özel olarak ise cinsel şiddete ve istismara uğradıklarında herhangi bir yükümlülük beklemeden (vize, izin vs) başvurabilecekleri sivil bir kriz merkezi ve destek mekanizması önem kazanıyor. Nitekim kadınların göç yasaları karşısındaki savunmasızlığını engelleyici tedbirler alınmadan seks ticaretini engellemeye yönelik çabaların etkisiz ve yüzeysel kalmaya devam edeceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Referanslar

Açıklan, N. (2013). Fuhuş Pazarında Sermaye Olmak: Mersin Örneği. *Çalışma ve Toplum*, 3, 243-281.

Adalet Bakanlığı. (1961). *Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü* [Online].

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/5189.html> [Erişim 11 Kasım 2011].

Akın L. (2006). Türkiye’de cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların epidemiyolojisi. [Online].

Türkiye Klinikleri J Med Sci. 26(6), 655-65. <http://www.turkiyeklinikleri.com/article/tr-turkiyede-cinsel-yolla-bulasan-enfeksiyonlarin-epidemiyolojisi-46564.html> [Erişim 11 Aralık 2012].

Ayata, A., Acar, F., Rittersberger-Tılıç, H., Beşpınar, F.U. ve Çelik, K. (2009). *Türkiye’de İnsan Ticaretinin Farklı Formlarına Olan Talebin İncelenmesi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları.

Balseven-Odabaşı, A., Şahinoğlu, S., Genç, Y. ve Bilge, Y. (2012). The Experiences of Violence and Occupational Health Risks of Sex Workers Working in Brothels in Ankara. *Balkan Medical Journal*, 29, 153-159.

Countertrafficking.org. (2013). Fuhuş Kanunu [Online].

<http://www.countertrafficking.org/tr/laws.html> [Erişim 13 Şubat 2012].

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2010). *Change in The Law No. 4817 Related With Work Permits Of Foreigners*. [Online].

<http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/yabancilar/eng/duyurular.html#> [Erişim 15 Eylül 2012].

Çokar, M. and Yılmaz-Kayar, H. (2011). *Seks İşçileri ve Yasalar: Türkiye’de Yasaların Seks İşçilerine Etkileri ve Öneriler*. İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.

Dauvergne, C. (2008). *Making People Illegal: What Globalisation Means for Migration and Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

Demir, O. O. (2008). *Characteristics of the Victims, the Traffickers and the Methods of Trafficking of Women for Sexual Exploitation in Turkey*. New Brunswick: Rutgers University. Doktora tezi.

Dewey, S. (2008). *Hollow Bodies*. Sterling: Kumarian Press.

Dışişleri Bakanlığı. (2007). *Report on Combating Human Trafficking Turkey* [Online]. Ankara: Ministry of Foreign Affairs. <http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/2007-human-trafficking-eng.pdf> [Erişim 12 Ekim 2009].

Doezema, J. (2000). Loose Women or Lost Women? The Re-emergence of the Myth of White Slavery in Contemporary Discourses of Trafficking in Women. *Gender Issues*. 18(1), 23-50.

Ege, G. (2002). *Foreign domestic workers in Turkey: A new form of trafficking in Women?* Gender and Women's Studies Program. Ankara: Middle East Technical University. Yüksek Lisans Tezi.

Erder, S. (2011). Zor Ziyaret: Nataşa mı? Döviz getiren bavul mu? Eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen kadınların emek piyasasına girişi. Sancar, S. (ed.) *Birkaç Arpa Boyu: 21.Yüzyıla girerken Türkiye’de feminist çalışmalar*, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Ağmağan. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. s.191-219.

Erder, S. ve Kaşka, S. (2011). Turkey in the New Migration Era: Migrants between Regularity and Irregularity. Paçacı-Elitok, S. ve Straubhaar, T. (ed). *Turkey, Migration and*

the EU: Potentials, Challenges and Opportunities. Hamburg: Hamburg University Press. s.113-132.

Erginsoy, F. G. (2000). Female Child Sex Workers in Istanbul Metropolitan Area, Turkey: A Form of Gendered and Informal Labour. *International Association For Feminist Economics 2000 Conference, 15-17 Ağustos, 2000*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Gallagher, A. (2001). Human Rights and the New UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: A Preliminary Analysis. *Human Rights Quarterly*, 23 (4), 975-1004.

Gülçür, L. ve İlkaracan, P. (2002). The "Natasha" Experience: Migrant Sex Workers from the Former Soviet Union and Eastern Europe in Turkey, *Women's Studies International Forum*. 25(4), 411–421.

IOM. (2008). *Migration in Turkey: A country profile* [online]. Ekim 2008. http://www.turkey.iom.int/documents/migration_profile_turkey.pdf?entryId=10260 [Erişim 21 Eylül 2010].

Jeffreys, S. (1997). *The Idea of Prostitution*. Melbourne: Spinifex Press.

Jeffreys, S. (2009). *Industrial Vagina*. London: Routledge.

Kalfa, A. (2008). *Ex-Eastern European countries origin trafficking and women working in the sex sector*. Ankara: Ankara University, Gender Studies. Yüksek Lisans Tezi.

Kaşka, S. (2009). The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers. İçduygu, A. ve Kirişçi, K. (ed). *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. s.725-804.

Kelly, L. ve Regan, L. (2000). *Stopping Traffic: Exploring the extent of, and responses to, trafficking in women for sexual exploitation in the UK*, Home Office Policing and Reducing Crime Unit: Police Research Series. Paper 125.

Keough, L. (2008). *"Driven" Women: Gendered Moral Economies of Women's Migrant Labor In Postsocialist Europe's Peripheries*. Amherst: The University of Massachusetts. Doktora tezi.

Morokvasic, M. (2004). Settled in Mobility: Engendering Post-Wall Migration in Europe. *Feminist Review*. 77, 7-25.

N.Ç. Davası Utançla Bitti. (2011). *NTV*, 25 November 2011. [Online].
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25300196/> [Erişim 21 Ocak 2013].

O'Connell Davidson, J. (2010). New slavery, old binaries: human trafficking and the borders of 'freedom'. *Global Networks*. 10 (2), 244-261.

Outshoorn, J. (2005). The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*. 12(1), 141-155.

Outshoorn, J. ed. (2004). *The Politics of Prostitution: Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*. Cambridge: Cambridge University Press.

Özer, E. (2011). *Kimse Duymaz*. İstanbul: Ayizi.

Toksöz, G. ve Ünlütürk-Ulutaş, Ç. (2012). Is Migration Feminized? A Gender- and Ethnicity-Based Review of the Literature on Irregular Migration to Turkey. Paçacı-Elitok, S. ve Straubhaar, T. (ed). *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities*. Hamburg: Hamburg University Press. s.85-113.

United Nations. (2000). *Protocol to Prevent, Suppress And Punish Trafficking In Persons, Especially Women And Children, Supplementing The United Nations Convention Against Transnational Organized Crime* [Online].
treaties.un.org/doc/source/RecentTexts/18-12-a.E.doc [Erişim 2 Kasım 2012].

The United States Department of State. (2004). *Trafficking in Persons Report, June 2004*. [Online]. <http://www.state.gov/documents/organization/34158.pdf> [Erişim 25 Şubat 2009].

Williams, F. (2010). Migration and Care: Themes, Concepts and Challenges, *Social Policy and Society*, 9(3), 385-396.

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 2007/1862 E.N, 2008/5276 K.N. [Online].

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=R%2F02r9VUpV%2Br7QLvyVrjYmzl%2BKVr0sNK6Q%2F%2F%2F0Ia5pNW4sybe0H6hDB6eFEpAAOQc2p0hWBcXm0o%0AXMvZTvO5xbNhQCtLJnlDYZ2qtoSfH87uBFIQnnuTf5L0L1UP17eGyY%2B8%2BPW4Glg%3D&aranan=insan%20ticareti&dokumanTuru=YARGITAYKARARI>
[Erişim 12 şubat 2012].

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 2010/1440 E., 2010/5953 K. [Online].

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=R%2F02r9VUpV%2Br7QLvyVrjYmzl%2BKVr0sNK6Q%2F%2F%2F0Ia5pNW4sybe0H6hDB6eFEpAAOQc2p0hWBcXm3T%0AGEWwtcr8a5d7KlkWdGqxMEKXXf3ra6NoDHM4cIA80QwoPouz1yCR7Lm1OhrhG24%3D&aranan=insan%20ticareti&dokumanTuru=YARGITAYKARARI>
[Erişim 12 şubat 2012].

Yenidünya, C. A. v.d. (2009). *Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı*. İkinci basım. Ankara: Adalet Bakanlığı ve Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Temsilcilięi.

Yükseker, D. (2003). *Laleli-Moskova Mekięi: Kayıtdışı Ticaret ve Cinsiyet İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zengin, A. (2011). *İktidarın Mahremiyeti*. İstanbul: Metis.